

POSTANOWIENIE

Dnia 12 marca 2020 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Anna Owczarek (przewodniczący)

SSN Agnieszka Piotrowska

SSN Karol Weitz (sprawozdawca)

w sprawie z wniosku J. F.
przy uczestnictwie K. F.
o podział majątku wspólnego,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym
w Izbie Cywilnej w dniu 12 marca 2020 r.,
zażalenia wnioskodawcy na postanowienie Sądu Okręgowego w G.
z dnia 5 września 2019 r., sygn. akt III Ca (...), III Ca (...),

**uchyla zaskarżone postanowienie i pozostawia
rozstrzygnięcie o kosztach postępowania zażaleniowego w
orzeczeniu kończącym postępowanie w sprawie.**

UZASADNIENIE

Postanowieniem z dnia 18 października 2018 r. Sąd Rejonowy w G. w sprawie z wniosku J. F. z udziałem K. F. o podział majątku wspólnego ustalił, że w skład tego majątku wchodzi składniki majątkowe określone w tym postanowieniu i wskazał ich wartość (pkt 1 lit. a)-d), oddalił wniosek o ustalenie nakładu z majątku osobistego wnioskodawczyni na majątek osobisty uczestnika (pkt 2), dokonał podziału majątku wspólnego wnioskodawczyni i uczestnika w sposób wskazany w postanowieniu (pkt 3), zasądził od uczestnika na rzecz wnioskodawczyni kwotę 88 807,62 zł, płatną w terminie 3 miesięcy od uprawomocnienia postanowienia, z

zastrzeżeniem ustawowych odsetek za opóźnienie w przypadku braku płatności we wskazanym terminie (pkt 4) i rozstrzygnął o kosztach postępowania (pkt 5).

Postanowienie z dnia 18 października 2018 r. zostało zaskarżone apelacjami przez wnioskodawczynię i uczestnika. Wnioskodawczyni zaskarżyła postanowienie w części ustalającej skład majątku wspólnego (pkt 1), w części oddalającej wniosek o rozliczenie nakładów z jej majątku osobistego na majątek osobisty uczestnika (pkt 2), w części dotyczącej podziału majątku wspólnego (pkt 3) i w części zasądzającej na jej rzecz dopłatę (pkt 4). Uczestnik zaskarżył postanowienie w części zasądzającej dopłatę od niego na rzecz wnioskodawczyni (pkt 4).

Sąd Okręgowy w G. postanowieniem z dnia 5 września 2019 r. uchylił zaskarżone postanowienie i sprawę przekazał Sądowi Rejonowemu w G. do ponownego rozpoznania.

Sąd Okręgowy ocenił, że Sąd Rejonowy wadliwie rozpoznał sprawę i wydał formalnie wadliwe i wewnętrznie sprzeczne postanowienie. Za trafny uznał zarzut obu apelacji, że zawarte w zaskarżonym postanowieniu rozstrzygnięcie o spłacie nie ma odniesienia w jego pozostałych rozstrzygnięciach, w tym rozstrzygnięciu ustalającym skład majątku wspólnego, wobec czego istnieje sprzeczność pomiędzy jego sentencją a uzasadnieniem. Sąd Rejonowy wyliczając spłatę faktycznie uwzględnił wartość samochodów znajdujących się w posiadaniu uczestnika (146 600 zł), jednak nie zaliczył tych ruchomości lub ich równowartości w sentencji postanowienia w skład majątku wspólnego i nie uwzględnił ich dokonując podziału majątku wspólnego. Z uzasadnienia zaskarżonego postanowienia nie wynika również, czym kierował się Sąd Rejonowy nie czyniąc tego, co powoduje, że postanowienie to nie poddaje się kontroli instancyjnej. Z tego już tylko powodu obie apelacje są uzasadnione, co skutkowało koniecznością uchylenia zaskarżonego postanowienia i przekazania sprawy Sądowi Rejonowemu do ponownego rozpoznania na podstawie art. 386 § 4 w związku z art. 13 § 2 k.p.c.

Sąd Okręgowy podkreślił ponadto, że nie ustalono, jakie konkretnie samochody znajdowały się w posiadaniu uczestnika w chwili zniesienia między wnioskodawczynią a uczestnikiem wspólności majątkowej małżeńskiej. Ograniczono się do ustalenia ich wartości na kwotę 146 600 zł. Nie ustalono

także, które z samochodów zostały zbyte, a które w dalszym ciągu znajdują się w dyspozycji uczestnika, jak również ich obecnej wartości.

Według Sądu Okręgowego zaniechanie to dotyczyło zagadnień o kardynalnym znaczeniu dla dokonania prawidłowego podziału majątku wspólnego, co dodatkowo przemawiało za koniecznością uchylecia zaskarżonego postanowienia i przekazania sprawy Sądowi Rejonowemu do ponownego rozpoznania.

Zażalenie na postanowienie z dnia 5 września 2019 r. złożyła wnioskodawczyni. Zarzuciła naruszenie art. 386 § 4 w związku z art. 13 § 2 oraz art. 386 § 4 w związku z art. 13 § 2, z art. 567 § 3 i z art. 684 k.p.c. Wniosła o uchylenie zaskarżonego postanowienia w całości i przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu w G. do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Jeżeli Sąd drugiej instancji ocenił, że Sąd pierwszej instancji nie rozpoznał istoty sprawy i na podstawie art. 386 § 4 w związku z art. 13 § 2 k.p.c. uchylił zaskarżone apelacją postanowienie orzekające do istoty sprawy oraz przekazał sprawę do ponownego rozpoznania Sądowi pierwszej instancji, kognicja Sądu Najwyższego rozpoznającego zażalenie wniesione na podstawie art. 394¹ § 1¹ w związku z art. 13 § 2 k.p.c. obejmuje zbadanie, czy zaistniała w sprawie sytuacja procesowa należy do kategorii sytuacji polegających na nierozpoznaniu istoty sprawy (postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 28 listopada 2012 r., III CZ 77/12, OSNC 2013, Nr 4, poz. 54; z dnia 10 stycznia 2013 r., IV CZ 166/12, nie publ.; z dnia 5 lipca 2013 r., IV CZ 65/13, nie publ.; z dnia 5 marca 2015 r., V CZ 126/14, nie publ.). Gdy przyczyną uchylenia zaskarżonego postanowienia przez Sąd drugiej instancji była również ocena, że wydanie postanowienia wymaga przeprowadzenia postępowania dowodowego w całości, Sąd Najwyższy musi z kolei zbadać, czy w istocie w okolicznościach sprawy dla jej merytorycznego rozstrzygnięcia zachodzi konieczność przeprowadzenia tego postępowania w całości.

Do nierozpoznania istoty sprawy dochodzi wtedy, gdy Sąd pierwszej instancji zaniechał zbadania materialnej podstawy żądania albo merytorycznych zarzutów strony, błędnie przyjmując, że istnieje przesłanka materialnoprawna unicestwiająca roszczenie albo przesłanka wykluczająca jego skuteczne dochodzenie (por. wyrok

Sądu Najwyższego z dnia 9 stycznia 1936 r., C 1839/36, Zb. Orz. 1936, poz. 315, postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 5 marca 2015 r., V CZ 126/14, niepubl.). Przykładem jest oddalenie powództwa z powodu błędnego przyjęcia, że dochodzone roszczenie jest przedawnione (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 9 listopada 2012 r., IV CZ 156/12, nie publ., z dnia 2 czerwca 2016 r., I CZ 32/16, nie publ.), przy założeniu jednak, że Sąd jednocześnie nie zbadał kwestii istnienia dochodzonego roszczenia. Reguły te należy odpowiednio stosować przy ocenie, czy nie doszło do nierozpoznania istoty sprawy w postępowaniu nieprocesowym (art. 13 § 2 k.p.c., por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 27 lipca 2018 r., V CZ 43/18, nie publ., i z dnia 25 stycznia 2019 r., IV CZ 82/18, nie publ.).

Wskazane przez Sąd Okręgowy okoliczności w postaci sprzeczności pomiędzy zawartymi w postanowieniu z dnia 18 października 2018 r. rozstrzygnięciami w przedmiocie ustalenia składu majątku wspólnego i wysokości spłaty zasądzonej od uczestnika na rzecz wnioskodawczyni i braku ustaleń w przedmiocie przynależności do majątku wspólnego określonych składników (samochodów) i ich wartości nie dają podstaw do przyjęcia, że Sąd Rejonowy nie rozpoznał istoty sprawy (art. 386 § 4 w związku z art. 13 § 2 k.p.c.).

W systemie apelacji pełnej Sąd drugiej instancji kontynuuje – w granicach zaskarżenia apelacją – merytoryczne rozpoznawanie sprawy (por. uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 31 stycznia 2008 r., III CZP 49/07, OSNC 2008 r., Nr 6, poz. 55). W związku z tym jest władny dokonać kontroli prawidłowości ustalenia składników majątku wspólnego i ich wartości lub wskazania tej wartości oraz weryfikacji postanowienia Sądu pierwszej instancji w tym zakresie, jak również – w konsekwencji – weryfikacji rozstrzygnięcia o wysokości ewentualnej dopłaty (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 17 stycznia 2013 r., III CZ 2/13, nie publ.; z dnia 17 września 2014 r., I CZ 59/14, nie publ.; z dnia 5 marca 2015 r., V CZ 126/14, nie publ., z dnia 15 stycznia 2016 r., I CZ 100/15, nie publ., z dnia 27 lipca 2018 r., V CZ 43/18, nie publ.).

W okolicznościach sprawy nie można także w żadnym razie mówić o potrzebie przeprowadzenia postępowania dowodowego w całości (art. 386 § 4 w związku z art. 13 § 2 k.p.c.). Uchybienia wyknięte Sądowi Rejonowemu przez

Sąd Okręgowy mogą wskazywać na potrzebę uzupełnienia postępowania dowodowego, ale nie na potrzebę jego przeprowadzenia w całości.

Gdy Sąd drugiej instancji, rozpoznając sprawę (art. 378 § 1 k.p.c.), zmienia lub uzupełnia ustalenia faktyczne Sądu pierwszej instancji, wymaganie zaskarżalności orzeczeń wydanych w pierwszej instancji (art. 78 Konstytucji RP) i dwuinstancyjności postępowania sądowego (art. 176 ust. 1 Konstytucji RP) nie zostaje naruszone (por. wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 11 marca 2003 r., SK 8/02, OTK-A 2003, Nr 3, poz. 20, postanowienia Trybunału Konstytucyjnego z dnia 14 maja 2013 r., Ts 216/12, OTK-B 2013, Nr 5, poz. 498, z dnia 6 października 2015 r., OTK-B 2015, Nr 5, poz. 446).

W rezultacie zarzut naruszenia art. 386 § 4 w związku z art. 13 § 2 k.p.c. jest w okolicznościach sprawy uzasadniony.

Z tych względów, na podstawie art. 398¹⁵ § 1 w związku z art. 394¹ § 3 i art. 13 § 2 k.p.c., Sąd Najwyższy orzekł, jak w sentencji.

aj